

MINISTERSTWO
SPRAWIEDLIWOŚCI

www.ms.gov.pl

E-PORADNIK POWIATU ZAMOJSKIEGO

WYDANIE III

pomocprawna.oic.lublin.pl
www.powiatzamojski.pl
www.oic.lublin.pl

Polska Fundacja Ośrodków
Wspomagania Rozwoju Gospodarczego
„OIC Poland” w Lublinie

PORADNIK PRZYGOTOWANY W RAMACH ZADANIA PUBLICZNEGO REALIZOWANEGO W FORMIE POWIERZENIA
ZADANIA PRZEZ ZARZĄD POWIATU ZAMOJSKIEGO

Publikacja bezpłatna.

E-Poradnik przygotowany w ramach umowy zawartej z POWIATEM ZAMOJSKIM nr 30/F/2018 z dnia 28.12.2018r. o powierzenie realizacji zadania publicznego w zakresie prowadzenie 2 punktów nieodpłatnej pomocy prawnej oraz realizację zadań z zakresu edukacji prawnej na terenie powiatu zamojskiego w 2019 roku.

Realizatorzy Projektu:

Polska Fundacja Ośrodków Wspomagania Rozwoju Gospodarczego „OIC Poland” z siedzibą w Lublinie

ul. Gospodarcza 26, 20-213 Lublin

www.oic.lublin.pl

Polska Fundacja Ośrodków
Wspomagania Rozwoju Gospodarczego
„OIC Poland” w Lublinie

Praca zbiorowa

Autorzy:

Michał Marciniak – Radca Prawny

Zofia Ignatiuk – Kuźma – Radca Prawny

Justyna Łataś - Dęga – Radca Prawny

Rafał Kuźma – Radca Prawny

Wydawca:

Polska Fundacja Ośrodków Wspomagania Rozwoju Gospodarczego "OIC Poland" z siedzibą w Lublinie

ul. Gospodarcza 26

20-213 Lublin

tel.: (81) 710-46-30

fax: (81) 746-13-24

e-mail: sekretariat@oic.lublin.pl

<http://www.oic.lublin.pl>

Lublin, grudzień 2019

Strona 1

Spis treści

1. Wprowadzenie – nieodpłatne porady prawne, edukacja prawna	3
2. Zachowek – wysokość, ustalenie kręgu spadkobierców, zasady wyliczania i inne kwestie	5
3. Sprostowanie akt stanu cywilnego	8
4. Testamenty – rodzaje i warunki ważności	11
5. Rozwiązanie umowy dożywocia	14
6. Pojęcie opłaty abonamentowej	16
7. Uwłaszczenie, pojęcie , procedura, opłata od wniosku	18
8. Zasady zaliczania pracy w gospodarstwie rolnym do stażu pracowniczego	21
9. Instytucja kuratora spadku	24
10. Pełnomocnik z urzędu w postępowaniu cywilnym oraz administracyjnym/sądowoadministracyjnym	29

1. Wprowadzenie – nieodpłatne porady prawne, edukacja prawna

Nieodpłatna pomoc prawna i edukacja prawna świadczona jest zgodnie z ustawą z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej.

Miejsce świadczenia pomocy:

Dzień tygodnia	Godziny	Miejsce
Poniedziałek	7:30-15:30	Starostwo Powiatowe w Zamościu ul. Przemysłowa 4
Wtorek	8:00 - 16:00	Starostwo Powiatowe w Zamościu ul. Przemysłowa 4
Środa	7:30-15:30	Starostwo Powiatowe w Zamościu ul. Przemysłowa 4
Czwartek	7:30-15:30	Starostwo Powiatowe w Zamościu ul. Przemysłowa 4
Piątek	7:30-15:30	Starostwo Powiatowe w Zamościu ul. Przemysłowa 4

Zapisy na wizyty:

Termin wizyty ustalany jest telefonicznie pod nr **602 66 44 24**

Na jaką pomoc możemy liczyć?

Nieodpłatna pomoc prawna obejmuje:

- ✓ poinformowanie o obowiązującym stanie prawnym
- ✓ oraz o przysługujących prawach i obowiązkach, w tym
- ✓ w związku z toczącym się postępowaniem przygotowawczym, administracyjnym, sądowym lub sądowoadministracyjnym,
- ✓ wskazanie sposobu rozwiązania problemu prawnego,
- ✓ przygotowanie projektu pisma w tych sprawach, z wyłączeniem pism procesowych w toczącym się postępowaniu przygotowawczym lub sądowym i pism w toczącym
- ✓ się postępowaniu sądowoadministracyjnym,
- ✓ sporządzenie projektu pisma o zwolnienie od kosztów sądowych lub ustanowienie pełnomocnika z urzędu w różnych rodzajach postępowań,
- ✓ nieodpłatną mediację (świadczona od roku 2020).

Nieodpłatna pomoc prawna nie obejmuje spraw związanych:

- ✓ z prowadzeniem działalności gospodarczej, z wyjątkiem przygotowania do rozpoczęcia tej działalności.

Kto może skorzystać?

Z porad może skorzystać każda osoba, której nie stać na odpłatne porady i która złoży stosowne oświadczenie.

Inne informacje

Porady co do zasady udzielane są podczas osobistej wizyty w punkcie porad. Osobom, które ze względu na niepełnosprawność ruchową nie są w stanie przybyć do punktu lub osobom doświadczającym trudności

w komunikowaniu się – po uprzednim zgłoszeniu ww. faktu pod wskazany nr telefonu oraz złożeniu ww. oświadczenia wraz ze wskazaniem okoliczności uzasadniających udzielenie porady poza punktem – może zostać udzielona porada za pomocą środków porozumiewania się na odległość w umówionym terminie.

Edukacja prawna

Edukacja prawna jest procesem ustawicznym, prowadzonym wobec obywateli w każdym wieku. Edukacja młodzieży szkolnej obejmuje wiedzę na temat podstawowych praw oraz obowiązków, funkcjonowania profilaktyki i zwalczania przestępstw a także funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości. Ma ona na celu zapobieganie wykluczeniu prawnemu w dorosłym życiu oraz uwrażliwieniu na potrzebę zachowania porządku prawnego.

Szczególną wartość w edukacji prawnej mają metody aktywizujące oraz zajęcia praktyczne poruszające zagadnienia prawne. Pozwalają one uczniom skonfrontować ich dotychczasowe doświadczenie i poglądy z uniwersalnymi wartościami oraz literą prawa. To wyposaża ich w wiedzę i kształtuje umiejętność rozwiązywania problemów.

2. Zachowek – wysokość, ustalenie kręgu spadkobierców, zasady wyliczania i inne kwestie

Zachowek stanowi uprawnienie zstępnych, małżonka oraz rodziców spadkodawcy do domagania się od osoby ustanowionej testamentem jako spadkobierca (bądź w pewnych wypadkach obdarowanej przez spadkodawcę) części udziału spadkowego, który by przypadał tej osobie jako spadkobiercy ustawowemu.

Wysokość zachowku.

Wysokość zachowku jaki przypada osobie uprawnionej uzależniona jest od różnych okoliczności. Tak więc osoba trwale niezdolna do pracy jak również małoletnia może domagać się zachowku wysokości 2/3 udziału jaki by jej przypadał jako spadkobiercy ustawowemu. Natomiast pozostałe osoby mogą domagać się zachowku odpowiadającego wysokością połowy takiego udziału.

W wypadku gdy osoba uprawniona nie otrzyma kwoty odpowiadającej wartości należnego jej zachowku (np. w uczynionej wcześniej darowiźnie bądź poprzez powołanie jej do spadku czy też odpowiedni zapis) przysługuje tej osobie przeciwko spadkobiercy roszczenie o zapłatę odpowiedniej sumy pieniężnej stanowiącej pokrycie zachowku lub jego uzupełnienie.

Ustalenie kręgu spadkobierców dla podstawy obliczenia zachowku.

Istotne jest ustalenie odpowiedniego kręgu spadkobierców przy ustalaniu udziału spadkowego stanowiącego podstawę do obliczenia.

Tak więc przy wyliczaniu zachowku należy uwzględnić:

- spadkobierców niegodnych (art. 928 § 1 i 2 k.c.)
- spadkobierców, którzy spadek odrzucili (art. 1020 k.c.)

Natomiast nie uwzględnia się spadkobierców, którzy:

- zrzekli się dziedziczenia (art. 1048 k.c.)
- zostali wydziedziczni (art. 1008 k.c.)

Dalsze zasady wyliczania zachowku.

Bardzo istotną okolicznością jest również sposób obliczania zachowku. W tym wypadku należy mieć na uwadze, iż nie uwzględnia się przy obliczaniu zachowku zapisów zwykłych i poleceń, a dolicza się darowizny oraz zapisy windykacyjne dokonane przez spadkodawcę.

Powyższa zasada nie dotyczy jednak darowizn, zwyczajowo w danych stosunkach przyjętych czy też dokonanych przed 10 laty od dnia otwarcia spadku (śmierci spadkodawcy). Jednak odnosi się ona jedynie do darowizn uczynionych na rzecz osób niebędących spadkobiercami bądź uprawnionymi do zachowku.

Pamiętać należy iż, przy obliczaniu zachowku należnego zstępnemu (dziecku, wnukowi, prawnukowi itd.) nie dolicza się do spadku darowizn uczynionych przez spadkodawcę w czasie, kiedy nie miał zstępných. Powyższa sytuacja nie dotyczy wypadku, gdy darowizna została uczyniona na mniej niż trzysta dni przed urodzeniem się zstępnego.

Ponadto w wypadku współmałżonków należy mieć na uwadze, że na cele obliczenia zachowku nie dolicza się do spadku darowizn, które spadkodawca uczynił przed zawarciem z nim małżeństwa.

Ustalenie wartości darowizny oraz wartości zapisu windykacyjnego dla celów wyliczenia zachowku.

Istotne jest również, że wartość przedmiotu darowizny oblicza się według stanu z chwili gdy została dokonana, ale według cen z chwili ustalania zachowku. Natomiast w wypadku zapisu windykacyjnego wartość przedmiotu tego zapisu jest obliczana według stanu z chwili otwarcia spadku, a według cen z chwili ustalania zachowku.

W wypadku gdy spadkodawca uczynił na rzecz uprawnionego do zachowku zapis windykacyjny bądź darowiznę to zapis ten bądź darowiznę zalicza się na należny mu zachówek. W wypadku gdy uprawnionym do zachowku jest dalszy zstępny spadkodawcy, zalicza się na należny mu zachówek także zapis windykacyjny oraz darowiznę dokonane przez spadkodawcę na rzecz jego wstępnego. Oznacza to więc, że jeżeli spadkodawca uczynił na rzecz swojego syna uprawnionego do zachowku darowiznę to przedmiotową darowiznę zalicza się na należy zachówek na rzecz np. wnuka czy prawnuka spadkodawcy.

Zaliczenie kosztów wychowania oraz wykształcenia ogólnego i zawodowego na należy zachówek.

Jeżeli koszty wychowania oraz wykształcenia ogólnego i zawodowego poczynione na rzecz uprawnionego do zachowku przez spadkobiercę przekraczają przeciętną miarę przyjętą w danym środowisku to wówczas koszty te zalicza się na należny mu zachówek. Natomiast koszty te nie należy zaliczać na należny zachówek gdy nie są ponadprzeciętną miarę. Określanie, czy koszty przekraczają przeciętną miarę przyjętą w danym środowisku, powinno odbywać się z uwzględnieniem warunków życia konkretnej rodziny (*P. Księżak*, w: *K. Osajda*, Komentarz KC, t. 3, 2013, s. 741; *E. Skowrońska-Bocian*, Komentarz KC, ks. 4, 2011, s. 214).

Ograniczenie odpowiedzialności.

W wypadku gdy sam uprawniony do zachowku jest powołany do dziedziczenia to w tym wypadku jego odpowiedzialność za zapisy zwykłe i polecenia jest ograniczona. Odpowiedzialność ta jest limitowana w ten sposób, że ogranicza się tylko do wysokości nadwyżki przekraczającej wartość udziału spadkowego, który stanowi podstawę do obliczenia należnego uprawnionemu zachowku.

Powyższą zasadę stosuję się odpowiednio do sytuacji, gdy zapis zwykły na rzecz uprawnionego do zachowku został obciążony dalszym zapisem lub poleceniem albo uczyniony pod warunkiem lub z zastrzeżeniem terminu.

Jeżeli natomiast spadkobierca obowiązany do zapłaty zachowku jest sam uprawniony do zachowku, jego odpowiedzialność ogranicza się tylko do wysokości nadwyżki przekraczającej jego własny zachówek.

Autor: Michał Marciniak – radca prawny

3. Sprostowanie akt stanu cywilnego

Akty stanu cywilnego stanowią dokumenty źródłowe o szczególnej mocy dowodowej. Zgodnie z art. 3 ustawy: Prawo o aktach stanu cywilnego z dnia 28 listopada 2014 r. tj. z dnia 9 listopada 2018 r. (Dz.U. z 2018 r. poz. 2224) akty stanu cywilnego stanowią wyłączny dowód zdarzeń w nich stwierdzonych; zaś ich niezgodność z prawdą może być udowodniona jedynie w postępowaniu sądowym.

Aktem stanu cywilnego jest wpis o urodzeniu, małżeństwie albo zgonie w rejestrze stanu cywilnego wraz z treścią późniejszych wpisów wpływających na treść lub ważność tego aktu. Jest on sporządzony z chwilą dokonania wpisu o urodzeniu, małżeństwie albo zgonie w rejestrze stanu cywilnego.

W sytuacji, jeżeli w akcie stanu cywilnego figurują nieprawidłowości lub błędy możliwe jest sprostowanie takiego aktu.

Sprostowanie aktu stanu cywilnego może nastąpić w trybie administracyjnym lub sądowym.

Wskazać przy tym należy na Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego siedzibą w Białymstoku z dnia 18 lutego 2016 r. II SA/Bk 774/15 zgodnie z którym podstawę sprostowania aktu stanu cywilnego przez kierownika urzędu stanu cywilnego mogą stanowić tylko dokumenty wymienione w art. 35 ust. 1 ustawy: Prawo o aktach stanu cywilnego. Natomiast w sytuacji, gdy ustalenie prawidłowej treści aktu stanu cywilnego wymaga dokonania ustaleń faktycznych oraz przeprowadzenia postępowania dowodowego, sprawa powinna zostać rozstrzygnięta w postępowaniu sądowym przed sądem powszechnym (art. 3 ustawy Prawo o aktach stanu cywilnego).

Administracyjne sprostowanie aktu stanu cywilnego

Zgodnie z art. 35 prawa o aktach stanu cywilnego, sprostowaniu przez kierownika urzędu stanu cywilnego podlegają akta stanu cywilnego, który zawiera dane niezgodne z danymi zawartymi w aktach zbiorowych rejestracji stanu cywilnego lub z innymi aktami stanu cywilnego, o ile stwierdzają one zdarzenie wcześniejsze i dotyczą tej samej osoby lub jej wstępnych, albo z zagranicznymi dokumentami stanu cywilnego.

Właściwym do przeprowadzenia takiego sprostowania jest kierownik urzędu stanu cywilnego, który sporządził dany akt.

Sprostowanie może być dokonane również na podstawie:

- zagranicznego dokumentu stanu cywilnego, jeżeli w państwie wystawienia jest on uznawany za dokument stanu cywilnego,
- innego dokumentu zagranicznego potwierdzającego stan cywilny, jeżeli został wydany w państwie, w którym nie jest prowadzona rejestracja stanu cywilnego, pod warunkiem, że:
 - zawiera dane, które podlegają sprostowaniu,
 - stwierdzają zdarzenie wcześniejsze,
 - dotyczą tej samej osoby lub jej wstępnych.

Do wniosku należy złożyć przedmiotowy dokument wraz z jego urzędowym tłumaczeniem na język polski.

Sprostowania aktu stanu cywilnego dokonuje kierownik urzędu stanu cywilnego z urzędu, na wniosek osoby, której ten akt dotyczy, jej przedstawiciela ustawowego, osoby mającej w tym interes prawny lub prokuratora.

Sama czynność, zakończona pozytywnym rozpatrzeniem wniosku ma charakter materialno-techniczny. Natomiast odmowa sprostowania następuje w formie decyzji administracyjnej od której przysługuje odwołanie do właściwego miejscowo wojewody.

Zwrócić należy również uwagę na spoczywającym na kierowniku urzędu stanu cywilnego obowiązku zawiadomienia o złożonym przez inną osobę wniosku o sprostowanie aktu stanu cywilnego. Zawiadomienie to jest kierowane do osoby (lub jej przedstawiciela ustawowego), której ten akt dotyczy, w tym również małżonka, w sytuacji wniosku o sprostowanie aktu stanu cywilnego złożonego przez drugiego małżonka.

W sytuacji, gdy sprostowanie aktów stanu cywilnego ma nastąpić na podstawie materiałów archiwalnych, do wniosku należy dodatkowo załączyć uwierzytelniony odpis, wypis, lub uwierzytelnioną reprodukcję tych materiałów.

Wniosek o sprostowanie aktu stanu cywilnego przez kierownika urzędu stanu cywilnego podlega aktualnie opłacie skarbowej w wysokości 39 zł. W przypadku wniosku składanego przez pełnomocnika konieczne może być również uiszczenie opłaty od pełnomocnictwa.

Jeżeli kierownik urzędu stanu cywilnego dokona sprostowania zgodnie z otrzymanym wnioskiem zobowiązany jest do wydania wnioskodawcy odpisu zupełnego sprostowanego aktu stanu cywilnego.

Sądowe sprostowanie aktu stanu cywilnego

Zgodnie z art. 36 prawa o aktach stanu cywilnego sprostowania aktu stanu cywilnego dokonuje sąd na wniosek osoby zainteresowanej, prokuratora lub kierownika urzędu stanu cywilnego, jeżeli:

1. nie jest możliwe sprostowanie aktu stanu cywilnego w trybie administracyjnym tj. na podstawie akt zbiorowych rejestracji stanu cywilnego lub innych aktów stanu cywilnego stwierdzających zdarzenie wcześniejsze i dotyczących tej samej osoby, jej wstępnych albo zagranicznych dokumentów stanu cywilnego, o których mowa powyżej;
2. sprostowanie w trybie administracyjnym przez kierownika urzędu stanu cywilnego nie jest możliwe wyłącznie w oparciu o powyższe dokumenty;

Postępowanie sądowe w sprawie o sprostowanie aktów stanu cywilnego toczy się zgodnie z przepisami o postępowaniu nieprocesowym. Składając wniosek zobowiązani jesteśmy do wskazania swoich danych (w tym obowiązkowo numeru Pesel), uczestników wraz z ich adresami, odpisów zupełnych aktów, które mają zostać sprostowane i dokumentów na podstawie których Sąd ustali prawidłową treść sprostowanego aktu stanu cywilnego. Opłata od tego wniosku wynosi aktualnie 40 zł. (od każdego prostowanego aktu).

Postępowanie sądowe kończy się wydaniem postanowienia, które w przypadku uznania wniosku, w swej treści wskazuje prawidłową treść aktu stanu cywilnego, którego dotyczyło postępowanie. Wymaga również wskazania, iż o postanowieniu dokonującym sprostowania aktów stanu cywilnego sąd zobowiązany jest z urzędu zawiadomić właściwego kierownika urzędu stanu cywilnego, który na tej podstawie dokonuje właściwej adnotacji w aktach stanu cywilnego.

Na zakończenie wskazać należy na istotną rolę prawidłowych informacji zawartych aktach stanu cywilnego. Wszelkie błędy, literówki, nieprawidłowości mogą wpływać nie tylko na treść dokumentów wydawanych na ich podstawie (np. dokumentów tożsamości) ale również mogą

utrudnić właściwe uregulowanie sytuacji prawnej nieruchomości, czy też przeprowadzenie postępowania spadkowego. Z tego względu, w sytuacji błędu w akcie stanu cywilnego należałoby jak najszybciej podjąć działania w celu jego sprostowania w trybie administracyjnym, a jeśli nie będzie to możliwe, drogą sądową.

Autor: Justyna Łataś - Dęga – Radca Prawny

4. Testamenty – rodzaje i warunki ważności

Testament stanowi rozrządzenie własnym majątkiem na wypadek śmierci.

Regulacje dotyczące tej czynności prawnej znajdujemy w księdze czwartej Kodeksu Cywilnego – spadki, zasadniczo w tytule III - rozrządzenia na wypadek śmierci, dział I. testament.

Podstawowe zasady

Testament może sporządzić i odwołać jedynie osoba mająca pełną zdolność do czynności prawnych. Nie może on zostać spisany, ani odwołany przez przedstawiciela czy pełnomocnika.

Prawo polskie nie dopuszcza możliwości sporządzenia testamentów wspólnych. Jeden testament może obejmować rozrządzenie majątkiem tylko jednego spadkodawcy.

Spadkodawca może w każdym czasie odwołać zarówno cały testament, jak i jego poszczególne postanowienia.

Nieważność testamentu zachodzi w przypadku, gdy został on sporządzony:

- w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli;
- pod wpływem błędu uzasadniającego przypuszczenie, że gdyby spadkodawca nie działał pod jego wpływem, nie sporządziłby testamentu tej treści;
- pod wpływem groźby.

Zgodnie z 945 k.c. na nieważność testamentu z powyższych przyczyn nie można się jednak powołać po upływie lat trzech od dnia, w którym osoba mająca w tym interes dowiedziała się o przyczynie nieważności, a w każdym razie po upływie lat dziesięciu od otwarcia spadku.

Co do zasady testament może zostać odwołany przez spadkodawcę w każdym momencie. Możliwe jest to poprzez sporządzenie nowego testamentu lub działania z których w sposób nie budzący wątpliwości wynika wola odwołania testamentu (może to być: fizyczne zniszczenie, pozbawienie cech, od których zależy jego ważność, dokonanie w nim zmian). Jeżeli jednak spadkodawca sporządzi nowy testament, nie zaznaczając w nim, że poprzedni odwołuje, to ulegają odwołaniu tylko te postanowienia poprzedniego testamentu, których nie można pogodzić z treścią nowego testamentu.

Zwrócić należy również uwagę na ogólną regułę interpretacyjną, która mówi, iż testament powinien być tłumaczony w sposób zapewniający **możliwie najpełniejsze urzeczywistnienie woli spadkodawcy**. W przypadku, gdy testament może być tłumaczony na kilka sposobów, należy zatem przyjąć taką wykładnię, która pozwoli utrzymać rozrządzenia spadkodawcy w mocy i jednocześnie nadać im rozsądną treść.

Testamenty dzielimy na zwykłe i szczególne.

Testamenty zwykłe

1. **testament własnoręczny (holograficzny)** – napisany powinien być w całości przez spadkodawcę pismem własnoręcznym, podpisany i opatrzony datą. Brak daty nie pociąga za sobą nieważności testamentu własnoręcznego, jeżeli nie wywołuje wątpliwości, co do zdolności spadkodawcy do

sporządzenia testamentu, co do treści testamentu lub co do wzajemnego stosunku kilku testamentów.

2. **testament notarialny** – sporządzony jest przez notariusza w formie aktu notarialnego.
3. **testament allograficzny** – sporządzony jest poprzez ustne oświadczenie ostatniej woli w obecności dwóch świadków wobec wójta (burmistrza, prezydenta miasta), starosty, marszałka województwa, sekretarza powiatu albo gminy lub kierownika urzędu stanu cywilnego. Oświadczenie spadkodawcy spisuje się w protokole z podaniem daty jego sporządzenia. Protokół odczytuje się spadkodawcy w obecności świadków. Protokół ten powinien być następnie podpisany przez: spadkodawcę, osobę, wobec której wola została oświadczona oraz świadków. Ten rodzaj testamentu nie może zostać sporządzony przez spadkodawcę będącego osobą głuchą lub niemą.

W przypadku gdyby spadkodawca nie mógł podpisać protokołu, wskazuje się na tą okoliczność i jej przyczynę w protokole.

Testamenty szczególne

Ustawodawca przewidział również możliwość sporządzenia testamentów szczególnych. Skuteczność takich rozrządzeń jest ograniczona w czasie - do sześciu miesięcy od ustania okoliczności, które uzasadniały niezachowanie formy testamentu zwykłego, chyba że spadkodawca zmarł przed upływem tego terminu. Bieg terminu ważności testamentu szczególnego ulega jednak zawieszeniu przez czas, w ciągu którego spadkodawca nie ma możliwości sporządzenia testamentu zwykłego.

1. **Testament ustny** - skutecznie sporządzony może zostać jedynie w sytuacji, gdy istnieje obawa rychłej śmierci spadkodawcy albo gdy w wskutek szczególnych okoliczności zachowanie zwykłej formy testamentu jest niemożliwe lub bardzo utrudnione.

Sporządzany jest w obecności co najmniej trzech świadków.

W celu stwierdzenia testamentu w terminie jednego roku jego treść powinna zostać spisana i podpisana przez spadkodawcę i dwóch świadków albo przez wszystkich świadków.

W wypadku, gdyby treść testamentu ustnego nie została w powyższy sposób stwierdzona, można ją stwierdzić przez zgodne zeznania świadków złożone przed sądem w ciągu sześciu miesięcy od dnia otwarcia spadku. Gdyby jednak przesłuchanie jednego ze świadków nie było możliwe lub napotkało przeszkody, sąd może poprzestać na zgodnych zeznaniach dwóch świadków.

2. **Testament podróży** - sporządzony może zostać podczas podróży na polskim statku morskim lub powietrznym, przed kapitanem tego statku. Spadkodawca w takim przypadku oświadcza swą ostatnią wolę dowódcy statku lub jego zastępcy w obecności dwóch świadków. Dowódca statku lub jego zastępca spisuje wolę spadkodawcy, podając datę jej spisania i pismo to w obecności świadków odczytuje spadkodawcy. Testament ten podpisują: spadkodawca, świadkowie oraz dowódca statku lub jego zastępca. W przypadku, gdy spadkodawca nie może podpisać pisma, należy w piśmie podać przyczynę braku tego podpisu. Ustawodawca wskazał ponadto, iż brak możliwości zachowanie tej formy stanowi przesłankę do sporządzenia testamentu ustnego.

3. **Testament wojskowy** – którego zasady sporządzenia i warunki ważności reguluje rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej w sprawie testamentów wojskowych z dnia 30 stycznia 1965 r. (Dz.U. Nr 7, poz. 38). Zgodnie z tymi regulacjami testament ten może zostać sporządzony tylko w czasie mobilizacji, wojny albo przebywania w niewoli.

Testament wojskowy może być sporządzony przez żołnierzy sił zbrojnych pełniący czynną służbę wojskową, pracowników cywilnych zatrudnionych w siłach zbrojnych, osoby cywilne towarzyszące siłom zbrojnym, jak również inne osoby, jeżeli znajdują się na obszarze będącym

pod wyłącznym zarządem organów wojskowych, na jednostce pływającej marynarki wojennej lub statku powietrznym sił zbrojnych.

W celu sporządzenia testamentu spadkodawca oświadcza swą ostatnią wolę ustnie sędziemu wojskowemu, który spisuje ją w protokole z podaniem miejsca, daty jego sporządzenia i odczytania. Protokół podpisuje spadkodawca i sędzia wojskowy. Jeżeli spadkodawca nie może się podpisać, sędzia wojskowy powinien zamieścić w protokole uwagę wyjaśniającą brak tego podpisu.

Spadkodawca może również oświadczyć swą ostatnią wolę ustnie w obecności dwóch świadków jednocześnie obecnych, z których jeden ją spisuje, podając miejsce i datę jej spisania. Tak sporządzony testament podpisuje spadkodawca i dwaj świadkowie.

Jeżeli spadkodawca nie może się podpisać, oświadcza ustnie swą ostatnią wolę w obecności trzech świadków jednocześnie obecnych, z których jeden spisuje wolę spadkodawcy podając miejsce, datę jej spisania i odczytania wraz z wyjaśnieniem powodu braku podpisu spadkodawcy. Tak sporządzony testament musi zostać podpisany przez wszystkich trzech świadków.

W razie obawy rychłej śmierci spadkodawcy wskutek odniesionych ran lub choroby albo jeżeli wskutek szczególnych okoliczności zachowanie powyżej wskazanej formy testamentu wojskowego jest niemożliwe lub bardzo utrudnione, spadkodawca oświadcza swą ostatnią wolę ustnie wobec dwóch świadków, choćby niejednocześnie obecnych; zaś stwierdzenie treści takiego testamentu może nastąpić w sposób przewidziany dla testamentu ustnego.

Na zakończenie wskazać należy, iż za testament może być uznane tylko takie oświadczenie woli spadkodawcy, które złożył on z zamiarem testowania. Niezbędna jest zatem wola sporządzenia dyspozycji na wypadek swojej śmierci, przy towarzyszącej temu świadomości, że oświadczenie to będzie miało takie prawne znaczenie. Nie ma przy tym obowiązku użycia słowa "testament", czy "wola na wypadek śmierci", które wyraźnie wskazują na zamiar testowania. Można zastąpić je innymi określeniami, niezbędna jest jednak świadomość doniosłości prawnej oświadczenia. SN w orzeczeniu z 6.5.1999 r. sygn. II CKN 307/98, uznał bowiem, że: "wypowiedź spadkodawcy uczyniona w trakcie rozmowy z przypadkowo zebranymi osobami, że chce on majątek pozostawić wnukom, w ogóle nie jest testamentem".

Autor: Justyna Łataś - Dęga – Radca Prawny

5. Rozwiązanie umowy dożywocia

Kodeks cywilny przewiduje w wyjątkowych wypadkach możliwość rozwiązania umowy o dożywocie na żądanie zobowiązanego lub dożywotnika (art. 913 § 2 k.c.). Nie precyzuje jednak bliżej o jakie sytuacje może chodzić. Warto zatem przyrzeć się orzecznictwu.

Sąd Apelacyjny w Gdańsku w Wyroku z dnia 21 lutego 2014 r. ,sygn. akt: V ACa 910/13 orzekł, że wypadek wyjątkowy w rozumieniu art. 913 § 2 k.c. zachodzi wówczas, gdy dochodzi do krzywdzenia dożywotnika i złej woli kontrahenta – nabywcy nieruchomości.

Wzajemna niechęć względem siebie stron umowy o dożywocie a możliwość jej rozwiązania

Samo uznanie, że stan stosunków między stronami umowy dożywocia jest taki, że nie można wymagać od nich, aby pozostawały nadal w bezpośredniej ze sobą styczności, nie stanowi wystarczającej przesłanki do rozwiązania umowy z uwagi na wyjątkowy charakter tej instytucji.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego dominuje stanowisko, zgodnie z którym rozwiązanie umowy dożywocia jest możliwe jedynie wówczas, gdy to zobowiązany (nabywca nieruchomości) zachowuje się względem dożywotnika szczególnie nagannie. Możliwość rozwiązania umowy dożywocia ma chronić dożywotnika przed szczególnie agresywnym, nakierowanym na chęć dokuczenia, a także naruszającym lub grożącym naruszeniem dóbr osobistych i nietykalności cielesnej, zachowaniem zobowiązanego.

Celowość rozwiązania umowy nasuwa się z logiczną koniecznością np. wtedy, gdy zobowiązani z umowy o dożywocie zupełnie lekceważą dożywotnika, dopuszczają się względem niego czynów karalnych, czy też całkowicie odmawiają świadczeń dożywotnikowi.

Ponadto do rozwiązania umowy dożywocia nie wystarczy samo stwierdzenie niewywiązywania się z obowiązków względem dożywotnika czy negatywnego psychicznie nastawienia do niego.

Sąd Apelacyjny w Krakowie w Wyroku z dnia 10 listopada 2015 r. sygn. akt I ACa 1050/15, wyraził pogląd, że przy ocenie przesłanek uzasadniających rozwiązanie umowy dożywocia znaczenie mogą mieć przyczyny wytworzenia się złych stosunków między stronami.

Dożywotnik jako prowokator konfliktu a możliwość rozwiązania umowy o dożywocie

Ważnym jest, że jeśli dożywotnik swoją postawą doprowadził do powstania konfliktu pomiędzy stronami umowy dożywocia, to rozwiązanie umowy przez sąd kolidowałoby z umownym charakterem stosunku dożywocia, pozostawiałoby bowiem jednej tylko stronie pełną swobodę doprowadzenia do rozwiązania umowy - Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 22 stycznia 2016r., sygn. akt I ACa 1019/15.

Odrzucanie świadczeń przez dożywotnika a możliwość rozwiązania umowy o dożywocie

Wskazać należy, że nie jest możliwe opieranie rozstrzygnięcia w zakresie rozwiązania umowy dożywocia na sytuacjach, w których to dożywotnik zrywa czy nie chce kontaktu z nabywcą lub odrzuca świadczenia z jego strony. W przeciwnym razie oznaczałoby to, iż dożywotnik mógłby jednostronnie w każdym czasie rozwiązać umowę dożywocia, co stoi w sprzeczności z ideą samej umowy i zasadą, że umów należy dotrzymywać – Wyrok Sądu Okręgowego w Gdańsku z dnia 14 marca 2017 r., sygn. akt XV C 555/16.

Rozmyślenie się dożywotnika co do umowy o dożywocie podczas jej trwania

Z uwagi na konsekwencje, głównie ekonomiczne, jakie niesie za sobą rozwiązanie umowy dożywocia, całkowicie wykluczonym jest opieranie rozstrzygnięcia w zakresie rozwiązania umowy

dożywocia na swoistym rozmyśleniu się dożywotnika, który miał odmienne wyobrażenie co do wykonywania zawartej umowy, lub który zwyczajnie zmienił w tym zakresie zdanie – Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 2 grudnia 2015r., sygn. akt V Aca 524/15.

Opuszczenie przez osobę zobowiązaną z umowy dożywocia nieruchomości a rozwiązanie umowy o dożywocie

Zgodnie z treścią art. 908 k.c. umowa dożywocia stanowi, iż w zamian za przeniesienie własności nieruchomości nabywca zobowiązuje się zapewnić zbywcy dożywotnie utrzymanie, czyli powinien przyjąć zbywcę jako domownika, dostarczać mu wyżywienia, ubrania, mieszkania, światła, opału, zapewnić mu odpowiednią pomoc i pielęgnowanie w chorobie. Choć z treści art. 913 k.c nie wynika wprost wymóg wspólnego zamieszkiwania zobowiązanego z dożywotnikiem, to już w kontekście art. 908 k.c i następnych oczywistym zdaje się być, że celem dożywocia jest wspólne zamieszkiwanie stron, bo tylko wówczas, niejako przy okazji własnego utrzymania, świadczenia rzeczowe wymienione w art. 908 k.c. czynione są na rzecz dożywotnika - Wyrok Sądu Okręgowego w Płocku z dnia 25 marca 2014 r., sygn. akt I C 2389/11.

Wskazać należy, że jeżeli zobowiązany z umowy dożywocia porzuca nieruchomość bez zamiaru powrotu, pozostawiając dożywotnika bez opieki i bez umownych świadczeń, a nie ma przy tym szans na spłatę renty w razie zamiany na nią dożywocia, ma miejsce wyjątkowy wypadek uzasadniający rozwiązanie umowy dożywocia.

Jeżeli, zobowiązanych z umowy dożywocia jest więcej niż jeden, opuszczenie nieruchomości przez jednego z solidarnie zobowiązanych kontrahentów, w sytuacji, gdy drugi (pozostali) może wykonywać obowiązki wynikające z dożywocia, nie daje podstaw do rozwiązania umowy o dożywocie.

Czy istnieje możliwość rozwiązania u notariusza umowy o dożywocie z jednoczesnym przeniesieniem własności nieruchomości na byłego dożywotnika?

Sam Kodeks cywilny nie przekreśla takiej możliwości, należy jednak mieć na uwadze to, że jesteśmy zobligowani do przestrzegania także innego orzecznictwa odnoszącego się do tego zagadnienia, te zaś sprawia, że sytuacja staje się bardziej skomplikowana.

Najprościej rzecz ujmując w umowie dożywocia ma miejsce oddanie nabywcy nieruchomości, ale nie za pieniądze, tylko w zamian za dożywotnie świadczenia na rzecz dożywotnika.

Reasumując, zasadniczo umowy dożywocia nie można odwołać. Może ją rozwiązać tylko sąd, na żądanie jednej ze stron. Sytuacja taka będzie miała miejsce, gdy pomiędzy stronami umowy dojdzie do konfliktu, który uniemożliwi im wzajemny czy też wspólne zamieszkanie. Sąd wówczas może zmienić uprawnienia wynikające z dożywocia, zamieniając prawo dożywocia na dożywotnią rentę odpowiadającą wartości tych uprawnień. Wyjątkowo sąd może orzec o rozwiązaniu umowy. Wyrok rozwiązujący umowę dożywocia ma charakter konstytutywny, co oznacza, że dożywotnik nie ma obowiązku zwrotu otrzymanych świadczeń, a nieruchomość podlega zwrotowi w takim stanie, w jakim znajduje się w chwili uprawomocnienia się wyroku. W razie jednak ulepszenia nieruchomości, osobie zobowiązanej do zwrotu przysługuje roszczenie z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia.

Autor: Zofia Ignatiuk - Kuźma – Radca Prawny

6. Pojęcie opłaty abonamentowej

Opłata abonamentowa - jest przymusowym i bezzwrotnym świadczeniem o charakterze publicznoprawnym. Stanowi pozabudżetowy dochód celowy o charakterze publicznym, który przeznaczony jest na finansowanie misji publicznej radia i telewizji. Dla obowiązku ponoszenia tej opłaty bez znaczenia pozostaje to, czy podmiot ją uiszczający korzysta lub zamierza korzystać z odbioru nadawanych programów. Zgodnie z art. 2 ust. 1 i 2 ustawy abonamentowej na posiadaczu zarejestrowanego odbiornika ciąży *ex lege* obowiązek uiszczenia abonamentu, powstający z pierwszym dniem miesiąca następującego po miesiącu rejestracji odbiornika.

Przedawnienie należności z tytułu opłat abonamentowych

Zgodnie z art. 80 par. 1 Ordynacji Podatkowej zobowiązanie podatkowe ulega przedawnieniu po upływie 5 lat, licząc od końca roku kalendarzowego, w którym upłynął termin płatności danego zobowiązania.

Kto jest zwolniony z uiszczenia opłat abonamentowych

Zgodnie z treścią art. 4 ustawy o opłatach abonamentowych od ww. opłat zwolnieni są:

- 1) inwalidzi I grupy i osoby z całkowitą niezdolnością do pracy, osoby o stopniu niepełnosprawności trwałej lub okresowej całkowitej niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym,
- 2) osoby, które ukończyły 75 lat;
- 3) osoby, które otrzymują świadczenie pielęgnacyjne, specjalny zasiłek opiekuńczy, świadczenia pomocy społecznej lub świadczenia rodzinnych, bezrobotni, osoby uprawnione do zasiłku przedemerytalnego lub świadczenia przedemerytalnego, zasiłku dla opiekuna, osoby niestyszące i niewidome,
- 4) osoby, które ukończyły 60 lat oraz mają ustalone prawo do emerytury, której wysokość nie przekracza miesięcznie kwoty 50% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w gospodarce narodowej w roku poprzedzającym, ogłaszanego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego;

Jednakże, tylko w przypadku osób powyżej 75 roku życia jest to zwolnienie z mocy prawa.

W innych przypadkach, aby uzyskać zwolnienie, należy złożyć w dowolnym urzędzie pocztowym oświadczenie o spełnianiu warunków do zwolnienia i przedstawić stosowne dokumenty. Zwolnienie uzyskuje się od następnego miesiąca po dokonaniu formalności.

Rozłożenie na raty lub umorzenie opłat abonamentowych

W wyjątkowych sytuacjach, jeżeli przemawiają za tym szczególne względy społeczne lub przypadki losowe, **Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji** (a nie Poczta Polska SA) może umorzyć lub rozłożyć na raty zaległości w abonamencie i z tytułu odsetek (art. 10 ustawy o opłatach abonamentowych). We wniosku należy szczegółowo opisać swoją sytuację finansową, życiową i przedstawić stosowne

dokumenty. Jeśli wnioskujemy na rozłożenie na raty, to również należy zaproponować określoną kwotę miesięcznej raty.

Gdzie złożyć wniosek o umorzenie lub rozłożenie na raty opłat abonamentowych:

Wniosek o umorzenie lub rozłożenie na raty zaległości w płatności opłat abonamentowych można złożyć na elektroniczną skrzynkę podawczą za pośrednictwem platformy ePUAP2 (wymagany jest kwalifikowany podpis cyfrowy lub profil zaufany), osobiście w Kancelarii Biura KRRiT lub drogą pocztową na adres: Biuro Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji Departament Mediów Publicznych- Wydział Abonamentu RTV Skwer kard. S. Wyszyńskiego 9, 01-015 Warszawa

Wzór Wniosku

Biuro Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji Departament Mediów Publicznych- Wydział Abonamentu
RTV Skwer kard. S. Wyszyńskiego 9
01-015 Warszawa

Wnioskodawca:

Nr abonenta

UZASADNIENIE

Działając w imieniu własnym, w związku z otrzymaniem z Poczty Polskiej S.A. upomnienia z dnia roku do zapłaty kwoty zł z tytułu abonamentu za okres oraz kosztów upomnienia w wysokości zł proszę o umorzenie mi przedmiotowej należności, względnie rozłożenie mi jej na raty.

Powyższy wniosek opieram na treści art. 10 ustawy o opłatach abonamentowych, zgodnie z którym, jeżeli przemawiają za tym szczególne względy społeczne lub przypadki losowe, Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji może umorzyć lub rozłożyć na raty zaległości płatności opłat abonamentowych, odsetki za zwłokę w ich uiszczeniu, opłatę, o której mowa w art. 5 ust. 3, oraz odsetki za zwłokę w jej uiszczeniu.

Tutaj opisać własny stan faktyczny

Dodać wypada, że nie jestem osobą majątną, koszty utrzymania mieszkania i wyżywienia pochłaniają w zasadzie większość moich dochodów, nie posiadam innych źródeł dochodów, z których mogłabym sfinansować zaległości w opłatach abonamentowych.

Mając powyższe na uwadze proszę o umorzenie mi zaległości.

Autor: Zofia Ignatiuk - Kuźma – Radca Prawny

7. Uwłaszczenie, pojęcie , procedura, opłata od wniosku

Jaka ustawa reguluje własność gospodarstw rolnych?

Własność gospodarstw rolnych reguluje ustawa z dnia 26 października 1971 r. o uregulowaniu własności gospodarstw rolnych - ustawa ta została uchylona ustawą z dnia 26 marca 1982 o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz o uchyleniu ustawy o uregulowaniu własności gospodarstw rolnych.

Zakres przedmiotowy ustawa z dnia 26 października 1971 r. o uregulowaniu własności gospodarstw rolnych.

Nieruchomości wchodzące w skład gospodarstw rolnych i znajdujące się w dniu wejścia w życie ustawy w samoistnym posiadaniu rolników stają się z mocy samego prawa własnością tych rolników. Pod warunkiem, że oni sami lub ich poprzednicy objęli te nieruchomości w posiadanie na podstawie zawartej bez prawem przewidzianej formy umowy sprzedaży, zamiany, darowizny, umowy o dożywocie lub innej umowy o przeniesienie własności, o zniesienie współwłasności albo umowy o dział spadku.

Przyjęto również że rolnicy, którzy do dnia wejścia w życie ustawy posiadają nieruchomości jako samoistni posiadacze nieprzerwanie od lat pięciu, stają się z mocy samego prawa właścicielami tych nieruchomości.

Jeżeli jednak uzyskali posiadanie w złej wierze, nabycie własności następuje tylko wtedy, gdy posiadanie trwało co najmniej przez lat dziesięć.

Dodatkowo, nieruchomości, na których właściciele nie gospodarują osobiście lub przy pomocy członków rodziny pozostających we wspólności domowej od lat pięciu do dnia wejścia w życie ustawy z powodu stałego zatrudnienia w innych zawodach niż praca w indywidualnym gospodarstwie rolnym albo w rolniczej spółdzielni produkcyjnej, mogą być przekazane na własność dotychczasowych posiadaczy zależnych (dzierżawców lub władających z innego tytułu) albo przejęte przez Państwo.

Ustawa z dnia 26.10.1971 r. o uregulowaniu własności gospodarstw rolnych (Dz.U. Nr 27, poz. 250), która weszła w życie 4.11.1971 r. była aktem normatywnym jednorazowym. Zasadniczym jej celem, jak to wynika z samego tytułu i treści tej ustawy, było uporządkowanie stanu prawnego nieruchomości rolnych w sytuacjach, gdy stan faktycznego samoistnego posiadania na dzień wejścia w życie ustawy nie odpowiadał ich stanowi prawnemu.

WAŻNE - nie można nabyć w drodze uwłaszczenia nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa, obywateli państw obcych oraz związków wyznaniowych.

Pojęcie dobrej wiary

Zgodnie z treścią Wyroku Sądu Najwyższego z dnia 21 marca 2013 roku, sygn. akt II CSK 495/12 „ (...) *jeżeli myślimy, że prawo nam przysługuje, to działamy w dobrej wierze. Jest to nasza ocena, konkretny stan wiedzy, a właściwie nie tyle rzeczywisty stan wiedzy, ale prawdopodobny*

ustalony na podstawie okoliczności sprawy. Stwierdzenie - czy dana osoba działała w dobrej wierze, wymaga od sądu oceny stanu wiedzy takiej osoby w chwili zajścia zdarzenia prawnego (...)”

Pojęcie złej wiary

Zła wiara posiadacza to zarówno wiedza o braku prawa do nieruchomości, czyli świadomość, że nie jest się jej właścicielem, jak i stan niewiedzy, której w okolicznościach sprawy nie można uznać za usprawiedliwioną. Mówiąc inaczej, zła wiara może wystąpić także wtedy, gdy nieświadomość rolnika co do własności wynika z powodu niedołożenia należytej staranności.

Pojęcie posiadacza samoistnego

Definicję posiadacza samoistnego znajdziemy w art. 336 KC - posiadanie samoistne jest stanem, w którym posiadacz zarówno faktycznie włada rzeczą (corpus), jak i przejawia wolę posiadania jej jak właściciel (animus rem sibi habendi). Finalnie może ono doprowadzić do nabycia własności rzeczy.

Zatem, **posiadanie samoistne** oznacza stan władztwa nad rzeczą odpowiadający posiadaniu właścicielskiemu. Posiadacz samoistny włada rzeczą „jak właściciel”. Wykonuje zatem faktycznie uprawnienia składające się na treść prawa własności. W szczególności korzysta z nieruchomości z wyłączeniem innych osób, pobiera pożytki i dochody, a także uważa się za uprawnionego do rozporządzenia nią (Postanowienie Sądu Najwyższego dnia z 8 października 2008 r., sygn. akt V CSK 146/08). O samoistnym charakterze posiadania decydują przede wszystkim okoliczności faktyczne o charakterze zewnętrznym, tj. zachowanie się posiadacza dostrzegalne dla innych osób, za pomocą którego posiadacz demonstruje swoją wolę wykonywania pełnego władztwa nad rzeczą dla siebie. Mogą one polegać np. na zagospodarowaniu nieruchomości poprzez zabudowania lub nasadzenia, ogrodzeniu posesji, pokryciu kosztów remontu lub modernizacji budynku itp. (Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 sierpnia 2016 r., sygn. akt I CSK 504/15)

Właściwość sądu

Właściwym do rozpoznania sprawy jest sąd rejonowy właściwy ze względu na miejsce położenia nieruchomości. (art. 38 k.p.c)

Strony postępowania

We wniosku należy oznaczyć Wnioskodawcę – czyli osobę inicjującą postępowanie sądowe oraz Uczestników postępowania, zazwyczaj są to spadkobiercy posiadacza samoistnego.

Opłata od wniosku o uregulowanie prawa własności nieruchomości w trybie ustawy z dnia 26 października 1971 r. o uregulowaniu własności gospodarstw rolnych – wniosek wolny od opłaty.

Uwłaszczenie a zasiedzenie nieruchomości

Aktualnie istnieją różne instrumenty prawne pozwalające na uregulowanie stanu prawnego nieruchomości rolnych, między innymi w drodze tzw. **uwłaszczenia** na podstawie ustawy z dnia 26 października 1971 r. o uregulowaniu własności gospodarstw rolnych. Uwłaszczeniem nazywamy nabycie nieruchomości rolnych przez rolników, którzy byli posiadaczami na dzień określony w ustawie.

Pomimo że ustawa ta została uchylona ustawą z dnia 26 marca 1982 o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz o uchyleniu ustawy o uregulowaniu własności gospodarstw rolnych, to w dalszym ciągu istnieje możliwość uwłaszczenia w postępowaniu sądowym, jeśli zaistnieją warunki określone w tej ustawie.

Innym instrumentem prawnym służącym uregulowaniu stanu prawnego nieruchomości jest **zasiedzenie**. Zgodnie z treścią art. 172 Kodeksu cywilnego posiadacz nieruchomości niebędący jej właścicielem nabywa własność, jeżeli posiada nieruchomość nieprzerwanie od lat dwudziestu jako posiadacz samoistny, chyba że uzyskał posiadanie w złej wierze. Jeśli posiadacz uzyskał posiadanie w złej wierze, do nabycia nieruchomości w wyniku zasiedzenia potrzebny jest upływ trzydziestu lat. Przesłankami warunkującymi nabycie nieruchomości w drodze zasiedzenia jest posiadanie samoistne oraz upływ czasu. Fakt złej lub dobrej wiary posiadacza samoistnego determinuje wyłącznie okres czasu, jaki musi upłynąć, aby ziściły się przesłanki warunkujące nabycie nieruchomości w drodze zasiedzenia.

Autor: Zofia Ignatiuk - Kuźma – Radca Prawny

8. Zasady zaliczania pracy w gospodarstwie rolnym do stażu pracowniczego

Staż pracy stanowi łączna długość okresów zatrudnienia, od której uzależnione jest uzyskanie praw pracowniczych (np. prawo do uzyskania urlopu wypoczynkowego, nagrody jubileuszowej itp.). W praktyce zdarza się, że pracownikowi do przyznania określonego uprawnienia brakuje kilku lat stażu pracy, co powoduje, że jest zmuszony pracować kilka lat dłużej aby nabyć to uprawnienie albo gdy kończy pracę (np. poprzez przejście na emeryturę) nie ma już możliwości jego uzyskania.

W takiej sytuacji warto zastanowić się, czy nie istnieje możliwość aby podnieść długość poprzez zaliczenie do stażu pracy w gospodarstwie rolnym. Aby było to jednak możliwe należy spełnić warunki określone w ustawie. Kwestia ta została uregulowana w ustawie z dnia 20 lipca 1990 r. o wliczaniu okresów pracy w indywidualnym gospodarstwie rolnym do pracowniczego stażu pracy.

JAKIE OKRESY PODLEGAJĄ ZALICZENIU

Zgodnie z art. 1 ustawy, ilekroć przepisy prawa lub postanowienia układu zbiorowego pracy albo porozumienia w sprawie zakładowego systemu wynagradzania przewidują wliczanie do stażu pracy, od którego zależą uprawnienia pracownika wynikające ze stosunku pracy, okresów zatrudnienia w innych zakładach pracy, do stażu tego wlicza się pracownikowi także:

1. **okresy prowadzenia indywidualnego gospodarstwa rolnego lub pracy w takim gospodarstwie, prowadzonym przez współmałżonka,**
2. **przypadające przed dniem 1 stycznia 1983 r. okresy pracy po ukończeniu 16 roku życia w gospodarstwie rolnym prowadzonym przez rodziców lub teściów, poprzedzające objęcie tego gospodarstwa i rozpoczęcie jego prowadzenia osobiście lub wraz ze współmałżonkiem,**
3. **przypadające po dniu 31 grudnia 1982 r. okresy pracy w indywidualnym gospodarstwie rolnym w charakterze domownika** w rozumieniu przepisów o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin.

Należy jednak pamiętać, że okresów powyższych nie można uwzględnić w stażu pracy, jeżeli zgodnie z przepisami prawa lub postanowieniami wewnątrzzakładowego stażu pracy wlicza się tylko okresy zatrudnienia u danego pracodawcy, na określonym stanowisku lub w branży, lub w szczególnych warunkach.

PROWADZENIE INDYWIDUALNEGO GOSPODARSTWA ROLNEGO (LUB PRACA W GOSPODARSTWIE PROWADZONYM PRZEZ WSPÓŁMAŁŻONKA)

Do stażu będziemy tutaj wliczać pracę w gospodarstwie rolnym, która przypada na okresy prowadzenia indywidualnego gospodarstwa rolnego lub pracy w takim gospodarstwie, prowadzonym przez współmałżonka. Warto wyjaśnić, że przez prowadzenie gospodarstwa rolnego rozumie się samodzielną lub przy pomocy innych osób (osób bliskich, pracowników najemnych) faktyczną pracę w gospodarstwie rolnym, jaka jest wykonywana na własny rachunek w charakterze właściciela lub posiadacza (*por. wyrok NSA z dnia 18 maja 1999 r. sygn. akt II SA 204/99*).

PRACA W GOSPODARSTWIE ROLNYM RODZICÓW LUB TEŚCIÓW PRZEZ 1 STYCZNIA 1983 R. POPRZEDZAJĄCA OBJĘCIE TEGO GOSPODARSTWA

Ustawa o pracy w gospodarstwie rolnym nie uzależnia możliwości wliczania okresu pracy w gospodarstwie rolnym do pracowniczego stażu pracy od wymiaru czasu poświęconego na tę pracę. Oznacza to, iż można zaliczyć okres pracy w indywidualnym gospodarstwie rolnym, który był łączony z nauką w stacjonarnej lub wieczorowej szkole ponadpodstawowej albo w szkole wyższej. Nie można dokonać natomiast takiego zaliczenia, jeżeli pracownik pobierał naukę w szkole poza miejscem zamieszkania i np. mieszkał w internacie albo w domu studenckim. Przyjąć bowiem należy, iż w takiej sytuacji nie miał możliwości wykonywania pracy w gospodarstwie.

Bardzo istotne jest, że objęcie gospodarstwa prowadzonego przez rodziców lub teściów nie musi nastąpić bezpośrednio po okresie pracy w nim osoby zainteresowanej. Objęcie może nastąpić także w trakcie jej świadczenia albo po dłuższej (nawet wieloletniej) przerwie. Stanowisko to znajduje potwierdzenie w orzecznictwie, gdzie wskazuje się, że wyrażeniom użytym w art. 1 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 lipca 1990 r. (...) należy przypisać taki sens, że pojęcie „objęcia” gospodarstwa oznacza także objęcie części gospodarstwa rolnego mogącej według kryteriów formalnych stanowić gospodarstwo rolne, zaś zwrot „okresy pracy... poprzedzające objęcie... gospodarstwa” mieści w sobie dopuszczalność przerwy między pracą w gospodarstwie rolnym rodziców lub teściów a objęciem i rozpoczęciem jego prowadzenia przez osobę zainteresowaną. Przedmiotem objęcia i prowadzenia musi być natomiast gospodarstwo rolne należące do rodziców lub teściów (*por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 grudnia 1994 r. sygn. akt I PRN 115/94*).

Natomiast samo pojęcie objęcia gospodarstwa należy przez nie rozumieć „bezpośrednie objęcie”. Natomiast przez pojęcie „prowadzenia gospodarstwa rolnego” należy uznać samodzielną lub przy pomocy innych osób (bliskich, pracowników najemnych) faktyczną pracę w gospodarstwie rolnym, wykonywaną na własny rachunek w charakterze właściciela bądź posiadacza w rozumieniu art. 336 Kodeksu cywilnego. Ponadto prowadzenie gospodarstwa rolnego to nie tylko osobista, fizyczna praca w polu, ale także organizowanie pracy, zarządzanie gospodarstwem, decydowanie o rodzaju produkcji. (...) posiadanie gospodarstwa rolnego nie jest tożsame z jego prowadzeniem, tj. z bezpośrednią pracą na nim (*por. wyrok WSA w Warszawie z dnia 13 czerwca 2010 r. sygn. akt II SA/Wa 314/12*).

Co więcej, ustawa nie wymaga też, aby po objęciu gospodarstwa jego prowadzenie musiało trwać przez określony czas, a w szczególności, aby miało charakter długotrwały. Zaliczeniu może więc podlegać okres pracy u rodziców, po którym nastąpiło formalne objęcie tego gospodarstwa, także w sytuacji kiedy dalsze jego prowadzenie było krótkotrwałe.

PRACA W INDYWIDUALNYM GOSPODARSTWIE ROLNYM W CHARAKTERZE DOMOWNIKA PO 31 GRUDNIA 1982 R.

Odnosnie pracy w indywidualnym gospodarstwie w charakterze domownika rozróżniamy dwa okresy z uwagi na różne definicje domownika.

Do 31 grudnia 1990 r. zgodnie z ustawą z dnia 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin domownikiem był zarówno członek rodziny rolnika, jak i inna osoba pracująca i pozostająca we wspólnym gospodarstwie domowym

z rolnikiem po ukończeniu 16. roku życia. Wówczas osoby te nie podlegały obowiązkowi ubezpieczenia, praca ta zaś stanowiła dla nich główne źródło utrzymania.

W dniu 1 stycznia 1991 r. weszła w życie ustawa z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, która zmodyfikowała definicję domownika. Domownikiem w rozumieniu aktualnie obowiązującej ustawy jest osoba która:

1. ukończyła 16 lat,
2. pozostaje z rolnikiem we wspólnym gospodarstwie domowym lub zamieszkuje na terenie jego gospodarstwa rolnego albo w bliskim sąsiedztwie,
3. stale pracuje w tym gospodarstwie rolnym i nie jest związana z rolnikiem stosunkiem pracy (art. 6 pkt 2 ustawy z 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników).

Oznacza to, że pomoc w gospodarstwie rolnym wykonywana dorywczo lub sezonowo, np. podczas żniw, nie będzie już rozumiana jako ta, która jest wliczana do stażu pracy.

Ubocznie należy jeszcze wyjaśnić, co rozumiemy pod pojęciem gospodarstwa rolnego. Otóż jeszcze do 1971 r. gospodarstwem rolnym była nieruchomość rolna do 0,2 ha. Od 24 grudnia 1971 r. normę tę podwyższono do 0,5 ha, a od 1 lipca 1989 r. do 1 ha użytków rolnych.

PROCEDURA ZALICZENIA

Aby zaliczyć konkretny okres pracy do stażu pracy, należy uzyskać zaświadczenie celem jego przełożenia w zakładzie pracy. Aby je uzyskać należy złożyć wniosek w urzędzie gminy właściwym dla miejsca zamieszkania wnioskodawcy. Jeżeli organ, o którym mowa w ust.1, nie dysponuje dokumentami uzasadniającymi wydanie zaświadczenia o pracy zainteresowanej osoby w indywidualnym gospodarstwie rolnym, zawiadamia ją o tej okoliczności na piśmie. W takim przypadku istnieje możliwość zgłoszenia środków dowodowych potwierdzających pracę w gospodarstwie w postaci zeznać co najmniej dwóch świadków zamieszkujących w tym czasie na terenie, na którym jest położone to gospodarstwo rolne.

Jeśli już to uczynił i urząd odmówił, obowiązany jest postanowienie o odmowie jego wydania przedstawić pracodawcy łącznie z innymi dowodami potwierdzającymi jego pracę na roli. Ich ocena należy wyłącznie do pracodawcy. Jeśli uzna je za mało wiarygodne lub niewystarczające, może odmówić uwzględnienia wskazywanego przez pracownika okresu w stażu pracy. Wówczas, pracownik ma prawo dochodzić tego przed sądem pracy, np. żądając określonego świadczenia, którego nabycie uzależnione jest od doliczenia do stażu pracy tego okresu.

Autor: Rafał Kuźma – Radca Prawny

9. Instytucja kuratora spadku

Otwarcie spadku następuje wraz z chwilą śmierci spadkodawcy. Od tego momentu każdy spadkobierca ponosi odpowiedzialność za długi spadkowe z majątku spadkowego, ma również czas na złożenie oświadczenia w przedmiocie nabycia bądź odrzucenia spadku. Jedną z instytucji, którą posługuje się prawo spadkowe jest instytucja kuratora spadku. Jego ustanowienie odbywa się na podstawie przepisów Kodeksu postępowania cywilnego. W niniejszym artykule postaram się wyjaśnić kim jest kurator spadku, jakie są jego obowiązki, kto go ustanawia, a także inne prawne aspekty tej instytucji.

KIM JEST KURATOR SPADKU

Instytucja kuratora spadku wywodzi się z prawa rzymskiego i do dziś w swych założeniach spełnia tę samą rolę, co w literaturze starożytnych prawników rzymskich. Należy jednak zauważyć, iż w praktyce sądowej nie wykorzystuje się w pełni tej instytucji.

Kurator spadku należy do tej grupy osób, które – podobnie jak np. zarządca zajętej nieruchomości, syndyk masy upadłości itp. występują w procesie i poza procesem w charakterze strony. Należy zwrócić uwagę, iż tego rodzaju występowanie wiąże się nie tylko z działaniem we własnym imieniu, ale także niekiedy w cudzym. Zatem kurator działa w imieniu własnym, lecz na rzecz spadkobierców, co oznacza, że ma on status uczestnika (strony) postępowania w znaczeniu formalnym. Kurator spadku jest kuratorem określonej masy majątkowej, nad którą sprawuje zarząd i nadzór, nie jest natomiast kuratorem dla określonej osoby albo grupy osób (*por. wyrok SN z 16 lutego 2012 r. sygn. akt III CSK 159/2011*).

Gwarancję ochrony dziedziczenia zapewnia Konstytucja w art. 21 ust. 1, w którym stwierdza, iż: „Rzeczpospolita Polska chroni własność i prawo dziedziczenia”. Zapis ten jest gwarancją praw do dziedziczenia po spadkodawcy. Z kolei w art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucja nadaje prawo do dziedziczenia i formułuje prawo ochrony własności, w tym do dysponowania własnym majątkiem po śmierci. Obydwa przepisy odnoszące się do prawa dziedziczenia nie są tożsame z zapisami w prawie cywilnym, odnoszącymi się do sfery dziedziczenia choć należy przyjąć szeroką interpretację tych przepisów konstytucyjnych na tle pozostałych przepisów prawa spadkowego. Konstytucja w art. 64 jasno wskazuje, że prawo do dziedziczenia jest samoistnym prawem majątkowym.

INSTYTUCJA KURATORA SPADKU W PRZEPISACH K.P.C.

Na gruncie obowiązujących przepisów, instytucja kuratora spadku została uregulowana w art. 666 i 667 k.p.c. Mieszczą się one w księdze drugiej, w przepisach poświęconych postępowaniu nieprocesowemu w rozdziale 7 dział IV sprawy z zakresu prawa spadkowego.

Przepisy o zarządzie spadku mają na celu uregulowanie sytuacji spadku jako całości, a nie jedynie jego poszczególnych składników majątkowych, jak w przypadku zabezpieczenia spadku. Obowiązek czuwania nad spadkiem dotyczy jednak tzw. spadków nieobjętych, czyli takich, nad

którymi nie objął władania żaden ze spadkobierców. Objęcie spadku we władanie przez choćby jednego ze spadkobierców wyłącza ustanowienie kuratora spadku (*por. wyrok SN z dnia 4 października 1957 r., sygn. akt I CR 584/57, w którego uzasadnieniu poruszano kwestie wykładni art. 82 dekretu z dnia 8 listopada 1946 r. o postępowaniu spadkowym, Dz. U. Nr 63, poz. 346 z późn. zm.*).

KTO USTANAWIA KURATORA SPADKU

Jak wynika z art. 666 § 1 k.p.c. do czasu objęcia spadku przez spadkobiercę sąd czuwa nad całością spadku, a w razie potrzeby ustanawia *kuratora spadku*. Dalej w art. 666 § 2 k.p.c. wskazuje się, że jeżeli inwentarz nie był przedtem spisany, sąd wyda postanowienie o sporządzeniu spisu inwentarza.

Należy zauważyć, iż art. 666 k.p.c. stanowi przesłankę procesową do czynności, jakie sąd spadku może podjąć dla zabezpieczenia spadku nieobjętego. W pierwszej kolejności nad spadkiem i jego składnikami czuwa sąd. Natomiast w razie konieczności sąd ustanawia kuratora spadku.

Dopuszczalność wszczęcia postępowania dotyczącego zarządu spadku nieobjętego uzależniona jest od spełnienia dwóch zależnych od siebie przesłanek:

1. otwarcia spadku;
2. nieobjęcia spadku.

Przesłanka pierwsza — otwarcie spadku. Otwarcie spadku następuje z chwilą śmierci spadkodawcy, a spadkobierca nabywa spadek z chwilą otwarcia spadku (art. 924 i 925 k.c.). Nabycie spadku następuje skutecznie już z chwilą otwarcia spadku, mimo że spadkobierca nie złożył jeszcze oświadczenia o przyjęciu spadku ani nie uzyskał stwierdzenia nabycia spadku. Zasada ta odnosi się oczywiście tylko do takiej osoby, która w wyniku późniejszych zdarzeń nie utraciła przymiotu spadkobiercy. Jeżeli osoba będąca w chwili otwarcia spadku spadkobiercą została później uznana przez sąd za niegodnego albo odrzuciła spadek, uważa się ją za wyłączonej od dziedziczenia, tak jakby nie dożyła otwarcia spadku, a tym samym jakby nigdy nie nabyła spadku.

Z kolei druga przesłanka związana jest z zaistnieniem stanu, w którym spadkobiercy nie objęli spadku. Taka sytuacja może nastąpić jeśli:

1. istnieją wątpliwości co do osoby spadkobiercy;
2. spadkobierca jest znany, ale skontaktowanie się z nim napotyka na poważne trudności i nie można powiadomić go np. o fakcie nabycia spadku;
3. znany i mający świadomość dziedziczenia spadkobierca nie jest w stanie objąć spadku w posiadanie.

W orzecznictwie, które podziela również doktryna, Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że spadek uważa się za nieobjęty, kiedy spadkobierca lub spadkobiercy nie objęli go w faktyczne przechowanie, zarząd lub użytkowanie. Chodzi tu o taką sytuację, gdy spadkobierca lub spadkobiercy nie będą mogli wykonywać:

1. czynności zwykłego zarządu;
2. czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu;
3. czynności zachowawczych.

OBOWIĄZKI KURATORA SPADKU:

W art. 667 § 1-3 k.p.c. w zakresie swoich obowiązków, wskazuje się, iż kurator spadku:

1. powinien starać się o wyjaśnienie, kto jest spadkobiercą i zawiadomić spadkobierców o otwarciu spadku;
2. zarządza majątkiem spadkowym pod nadzorem sądu spadku (do sprawowania zarządu stosuje się odpowiednio przepisy o zarządzie w toku egzekucji z nieruchomości).

W przypadku gdy w skład spadku wchodzi przedsiębiorstwo i ustanowiono zarząd sukcesyjny tym przedsiębiorstwem, jest ono wyłączone z zarządu majątkiem spadkowym sprawowanego przez kuratora spadku.

Z art. 667 k.p.c. wynika jaki jest główny cel ustanowienia kuratora spadku. Mianowicie, jego podstawowym obowiązkiem jest poszukiwanie spadkobierców zarządzanego przez niego spadku, a nadto kurator spadku zarządza majątkiem spadkowym pod nadzorem sądu spadku.

Kurator jest zobowiązany do zarządzania spadkiem zgodnie z przepisami o zarządzie w toku egzekucji z nieruchomości. Powinien zatem wykonywać czynności potrzebne do prowadzenia prawidłowej gospodarki, pobierać pożytki, podejmować wszystkie czynności potrzebne do wykonywania zarządu, może także pozywać i być pozywany w sprawach wynikających z zarządu spadkiem (art. 935 § 1 k.p.c.). Zaciąganie zobowiązań jest dopuszczalne jedynie wówczas, gdy są one gospodarczo uzasadnione i mogą być zaspokojone z dochodów spadku. Na dokonywanie czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu kurator potrzebuje zgody sądu spadku (art. 935 § 3 w zw. z art. 667 § 2 k.p.c.). Poza tym zarządca w zakresie umów najmu i dzierżawy jest obowiązany stosować się do zasad określonych w art. 936 k.p.c. Ponadto ma obowiązek składania sprawozdań, odpowiada za szkodę wyrządzoną wskutek nienależytego wykonywania obowiązków, przysługuje mu prawo do wynagrodzenia i zwrotu wydatków (art. 937-938 k.p.c.).

W orzecznictwie wyrażone zostało stanowisko, że kurator spadku nie może jednak reprezentować spadku w procesie o własność nieruchomości, ponieważ spór taki wykracza poza granice zarządu nieruchomością (*por. wyrok SN z 8 lipca 1969 r., sygn. akt III CRN 220/69*). W najnowszym orzecznictwie wyrażony został jednak odmienny pogląd, który dopuszcza udział kuratora spadku w sprawach o ustalenie własności nieruchomości wchodzących w skład spadku - na podstawie dekretu z 8 marca 1946 r. o majątkach opuszczonych i poniemieckich (*por. uchwała składu 7 sędziów SN z 1 lutego 2011 r. sygn. akt III CZP 78/2010*).

KURATOR - PEŁNOMOCNIK CZY PRZEDSTAWICIEL USTAWOWY ?

Aby odpowiedzieć na pytanie jak należy traktować kuratora, czy tak jak pełnomocnika czy tak jak przedstawiciela ustawowego, trzeba w pierwszej kolejności rozgraniczyć oba te pojęcia. Pełnomocnikiem jest taki przedstawiciel, który został umocowany do działania wolą reprezentowanego. Do jego ustanowienia dochodzi zazwyczaj w wyniku subiektywnie odczuwanej przez stronę potrzeby obrony jej praw. Z kolei jeśli chodzi o przedstawiciela ustawowego, wymienione przedstawicielstwo jest w zasadzie narzucone: wola osoby, dla której przedstawiciela

powołano, nie ma decydującego znaczenia. Wobec powyższego należy stwierdzić, iż kuratora zalicza się do grupy przedstawicieli ustawowych, a nie pełnomocników.

CZYIM PRZEDSTAWIELEMI JEST KURATOR SPADKU ?

Istotne wydaje się rozważenie także, czym przedstawicielem jest kurator spadku: masy spadkowej, spadkobiercy czy spadkodawcy. W pierwszej kolejności, należy wykluczyć, iż chodzi o masę spadkową, gdyż nie może ona być podmiotem ani praw, ani obowiązków. W doktrynie przez pewien okres czasu rozpatrywano kwestię podwójnego charakteru kuratora spadku, jednak ostatecznie pogląd ten nie utrzymał się. Dlatego też najtrafniejsze w obecnym stanie prawnym wydaje się stwierdzenie, iż kurator spadku jest przedstawicielem spadkobiercy. Podstawą takiego stanowiska jest art. 95 § 2 k.c. zgodnie z którym: czynność prawna dokonana przez przedstawiciela w granicach umocowania pociąga za sobą skutki bezpośrednio dla reprezentowanego. Zatem, kurator spadku podejmuje czynności z bezpośrednio wiążącym spadkobiercę skutkiem. Przy tym należy podkreślić, że wymienione przedstawicielstwo realizuje on jednak z pozycji strony.

KURATOR SPADKU – KURATOR PRAWA MATERIALNEGO CZY PROCESOWEGO ?

Należy zwrócić również uwagę na kwestię tego, czy kuratora spadku należy zaliczyć do grupy kuratorów prawa materialnego, czy też do grupy kuratorów procesowych. Sam fakt, że kuratora spadku przewiduje prawo formalne, nie przesądza o jego procesowym charakterze. O rodzaju kurateli decyduje nie przynależność do określonej kategorii norm, lecz rodzaj dokonywanych przez kuratora czynności. Kuratorem prawa materialnego będzie taki kurator, który jest uprawniony do dokonywania przede wszystkim czynności prawnych, procesowym zaś tylko kurator powołany wyłącznie do podejmowania czynności procesowych. Funkcje kuratora spadku sprowadzają się głównie do działalności pozasądowej. Tego rodzaju działalność wypływa z potrzeby prawidłowo pojętej ochrony całości spadku. Czynności procesowe kurator spadku podejmuje tylko ubocznie, mianowicie wtedy, gdy zajdzie konieczność wytoczenia powództwa lub gdy zostanie on pozwany przez osobę trzecią. Szeroki zatem zakres działalności pozaprocesowej omawianego kuratora przesądza o jego przynależności do grupy kuratorów prawa materialnego.

Należy podkreślić, iż w doktrynie uważa się, że kurator spadku obowiązany jest do zarządzania spadkiem zgodnie z zasadami prawidłowej gospodarki i że z istoty zarządu zabezpieczającego jakim jest niewątpliwie zarząd spadku nieobjętego wynika, iż kuratora spadku powołuje się wyłącznie do sprawowania zwykłego zarządu.

Przepisy Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego wskazują jakimi przymiotami powinien charakteryzować się kurator. Wskazują one, że:

1. kuratorem może być tylko osoba fizyczna;
2. osoba fizyczna musi mieć pełną zdolność do czynności prawnych i mieć pełne prawa publiczne;
3. osoba kuratora musi swe obowiązki wykonywać rzetelnie i z należytą starannością;
4. kurator podlega nadzorowi sądu;
5. kurator może uzyskać wynagrodzenie za sprawowanie kurateli.

OGRANICZENIA KURATORA SPADKU

Kurator w swej kurateli nad spadkiem jest narażony na dwa rodzaje ograniczeń. Po pierwsze są to ograniczenia wynikające z postanowienia sądu, a po drugie te wynikające z ustawy.

Należy podkreślić, iż kurator do dokonywania czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu, w ramach zarządu masą spadkową, potrzebuje uzyskać zezwolenie sądu. Jednak uprawnienia kuratora nie ograniczają się jedynie do czynności zwykłego zarządu.

Pewne czynności, które wykonuje kurator spadku wymagają zezwolenia sądu spadku, w którym znajduje się spadek. Oprócz wspomnianych już czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu, chodzi o ważniejsze sprawy dotyczące kurateli (np. uzyskanie zezwolenia na ustalenie spadkobierców) czy też podjęcie czynności wymagających zaangażowania osób trzecich.

Zakres zezwoleń, jakich udziela sąd, jest katalogiem otwartym w zależności od konkretnej sytuacji życiowej i prawnej, w jakiej znajduje się kurator spadku, i uznania sądu spadku.

Należy pamiętać, iż podstawowym zadaniem kuratora jest odszukanie spadkobierców i sprawowanie zarządu w ich zastępstwie. Jak wiadomo, spadkobiercy są objęci szczególną ochroną, wynikającą z konstytucyjnego prawa odnoszącego się do ochrony własności i prawa do dziedziczenia. Już sam obowiązek odszukania wszystkich spadkobierców, ustalenia czy sporządzono testament jest dużym ograniczeniem dla kuratora, który dopiero po wykonaniu wszystkich niezbędnych obowiązków będzie mógł wnieść wniosek o stwierdzenia nabycia spadku.

W trakcie zarządu spadkiem kurator postępuje zgodnie z przepisami, które obowiązują komorników w toku egzekucji z ruchomości lub nieruchomości. Kurator zatem może zatem w uzasadnionych przypadkach i za zgodą sądu sprzedać niektóre składniki masy spadkowej, jeśli przemawiają za tym ważne powody. Do rutynowych czynności kuratora należy również m.in. wynajęcie ochrony dla mienia, które jest narażone np. na kradzież lub zniszczenie.

KOSZTY SĄDOWE ORAZ KOSZTY DZIAŁANIA KURATORA

Zgodnie z orzecznictwem NSA kurator spadku korzysta z podmiotowego zwolnienia z ponoszenia kosztów sądowych w postępowaniu przed sądem administracyjnym (na podstawie art. 239, pkt 3 Prawa o postępowaniu przed sądami administracyjnymi, por. postanowienie NSA z 17.3.2010 r. sygn. akt I OZ 187/10). Kurator masy spadkowej ponosi jednak koszty sądowe w sprawach cywilnych.

Natomiast odnośnie kosztów działania kuratora to jak zostało wyżej wskazane, sąd może kuratorowi przyznać wynagrodzenie za wykonane czynności oraz poniesione koszty. Co do zasady wynagrodzenie pokrywa się z dochodów lub majątku osoby, dla której kurator został ustanowiony, a jeżeli osoba ta nie ma odpowiednich dochodów lub majątku, wynagrodzenie pokrywa ten, kto żądał ustanowienia kuratora.

Autor: Rafał Kuźma – Radca Prawny

10. Pełnomocnik z urzędu w postępowaniu cywilnym oraz administracyjnym/sądowoadministracyjnym

Konieczność występowania jako strona w postępowaniu sądowym może spotkać każdego z nas. Nie każdy natomiast ma wystarczającą wiedzę oraz rozeznanie aby z należytą reprezentować swoje interesy przed sądem. W takiej sytuacji możliwe jest skorzystanie z pomocy pełnomocnika z urzędu. Aby ustanowić pełnomocnika z urzędu osoba zainteresowana musi złożyć odpowiedni wniosek. Należy jednak zaznaczyć, iż nie każdemu taka pomoc zostanie przyznana, gdyż trzeba spełniać odpowiednie warunki.

KTO MOŻE SIĘ STARAĆ O PEŁNOMOCNIKA Z URZĘDU

Strona zwolniona przez sąd od kosztów sądowych w całości lub części, może domagać się ustanowienia adwokata lub radcy prawnego. Jednak należy dodać, iż także osoba niezwolniona przez sąd od kosztów sądowych również może domagać się ustanowienia pełnomocnika z urzędu. Kodeks postępowania cywilnego stanowi w tym zakresie, iż:

1. Osoba fizyczna, niezwolniona przez sąd od kosztów sądowych, może się domagać ustanowienia adwokata lub radcy prawnego, **jeżeli złoży oświadczenie**, z którego wynika, że **nie jest w stanie ponieść kosztów wynagrodzenia adwokata lub radcy prawnego bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny**;
2. Osoba prawna lub inna jednostka organizacyjna, której ustawa przyznaje zdolność sądową, niezwolniona przez sąd od kosztów sądowych, może się domagać ustanowienia adwokata lub radcy prawnego, jeżeli **wykaże, że nie ma dostatecznych środków na poniesienie kosztów wynagrodzenia adwokata lub radcy prawnego**.

WYMOGI UBIEGANIA SIĘ O POMOC PRAWNĄ Z URZĘDU

W pierwszej kolejności należy zaznaczyć, iż wniosek o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego strona zgłasza wraz z wnioskiem o zwolnienie od kosztów sądowych lub osobno, na piśmie lub ustnie do protokołu, w sądzie, w którym sprawa ma być wytoczona lub już się toczy. Natomiast osoba fizyczna, która nie ma miejsca zamieszkania w siedzibie tego sądu, może złożyć wniosek o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego w sądzie rejonowym właściwym ze względu na miejsce swego zamieszkania, który niezwłocznie przesyła ten wniosek sądowi właściwemu.

Do wniosku o ustanowienie pełnomocnika strona powinna dołączyć oświadczenie obejmujące szczegółowe dane o swoim: stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania.

Formularz taki można otrzymać w sądzie lub wydrukować ze strony Ministerstwa Sprawiedliwości <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/formularze-pism-procesowych-w-postepowaniu-cywilnym>. W tym przypadku, osoba składająca przedmiotowe oświadczenie powinna wykazać, że nie jest w stanie ponieść kosztów wynagrodzenia profesjonalnego pełnomocnika bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny. Dodatkowo strona może

potwierdzić swoje wydatki odpowiednimi dokumentami, np. składając zaświadczenie o zarobkach, zaświadczenie o statusie bezrobotnego, czy też o kosztownym leczeniu.

Należy podkreślić, iż na decyzję o przyznaniu stronie pełnomocnika z urzędu mają wpływ nie tylko względy materialne strony. Istotną kwestią jest również to, czy udział pełnomocnika w sprawie jest rzeczywiście konieczny i niezbędny. Kodeks postępowania cywilnego wyraźnie bowiem stanowi, iż sąd uwzględni wniosek, jeżeli udział adwokata lub radcy prawnego w sprawie uzna za potrzebny. Trzeba przy tym dodać, iż podstawą oddalenia wniosku nie może być skorzystanie przez osobę fizyczną z nieodpłatnej pomocy prawnej lub nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego, o których mowa w ustawie z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej.

Zatem jak widać, przyznanie stronie pełnomocnika z urzędu zależy od Sądu. To on dokona oceny, czy powody wymienione przez stronę będą uznane za dostateczne do przyznania takiej pomocy. Dlatego też, należy mieć na uwadze, iż Sąd może weryfikować czy podane w oświadczeniu dane są zgodne z prawdą, jeśli np. poweźmie wątpliwość, co do rzeczywistego stanu majątkowego. W tym celu może chociażby zwrócić się do odpowiedniej instytucji. Stąd też, **sąd może ale nie musi przyznać profesjonalnego pełnomocnika z urzędu.**

Podkreślenia wymaga fakt, iż strona we wniosku może imiennie wskazać adwokata lub radcę prawnego. Wówczas właściwa okręgowa rada adwokacka lub rada okręgowej izby radców prawnych, w miarę możliwości i w porozumieniu ze wskazanym adwokatem lub radcą prawnym, wyznaczy pełnomocnika wskazanego przez stronę. Pamiętać należy, że sąd oraz organy samorządowe nie są związane wnioskiem strony.

Jeżeli sąd oddali wniosek o przyznanie adwokata lub radcy prawnego, strona nie może ponownie powoływać się na te same okoliczności. Ponowny wniosek o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego, oparty na tych samych okolicznościach, podlega odrzuceniu. Na takie postanowienie nie przysługuje zażalenie. Podkreślić należy, iż złożenie wniosku jest wolne od opłaty sądowej.

Co ważne, ustanowienie adwokata lub radcy prawnego przez sąd jest równoznaczne z udzieleniem pełnomocnictwa procesowego. Natomiast adwokat lub radca prawny ustanowiony przez sąd jest obowiązany zastępować stronę do prawomocnego zakończenia postępowania, chyba że z postanowienia sądu wynika, iż obowiązek zastępowania strony ustaje wcześniej.

Z ważnych przyczyn adwokat lub radca prawny może wnosić o zwolnienie od obowiązku zastępowania strony w procesie. Sąd, zwalniając adwokata lub radcę prawnego, zwraca się jednocześnie do właściwej okręgowej rady adwokackiej lub rady okręgowej izby radców prawnych o wyznaczenie innego adwokata lub radcy prawnego.

Jeżeli adwokat lub radca prawny ustanowiony w związku z postępowaniem kasacyjnym lub postępowaniem ze skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, nie stwierdza podstaw do wniesienia skargi, jest obowiązany niezwłocznie zawiadomić na piśmie o tym stronę oraz sąd, nie później niż w terminie dwóch tygodni od dnia zawiadomienia go o wyznaczeniu.

Do zawiadomienia adwokat lub radca prawny dołącza sporządzoną przez siebie opinię o braku podstaw do wniesienia skargi. Opinia nie jest załączana do akt sprawy i nie jest doręczana stronie przeciwnej.

Ustanowienie adwokata lub radcy prawnego wygasa ze śmiercią strony, która je uzyskała. Jednakże na zasadzie tego ustanowienia adwokat lub radca prawny strony podejmuje czynności niecierpiące zwłoki.

COFNIĘCIE USTANOWIENIA PEŁNOMOCNIKA Z URZĘDU

Należy zaznaczyć, iż Sąd może zarządzić stosowne dochodzenie, jeżeli na podstawie okoliczności sprawy lub oświadczeń strony przeciwnej powziął wątpliwości co do rzeczywistego stanu majątkowego strony domagającej się ustanowienia lub zastępowanej przez ustanowionego adwokata lub radcę prawnego.

Natomiast, Sąd cofnie ustanowienie adwokata lub radcy prawnego, jeżeli okaże się, że okoliczności, na których podstawie je przyznano, nie istniały lub przestały istnieć. W tym przypadku, strona obowiązana jest uiścić wynagrodzenie adwokata lub radcy prawnego dla niej ustanowionego. Ponadto, w wypadku gdy okoliczności, na podstawie których przyznano ustanowienie adwokata lub radcy prawnego, przestały istnieć, sąd może obciążyć stronę tym obowiązkiem tylko częściowo, stosownie do zmiany, jaka nastąpiła w jej stosunkach. Stronę, która uzyskała ustanowienie adwokata lub radcy prawnego na podstawie podania świadomie nieprawdziwych okoliczności, sąd skáže na grzywnę, niezależnie od jej obowiązku uiszczenia wynagrodzenia adwokata lub radcy prawnego.

DZIAŁANIE PRZEZ PEŁNOMOCNIKA W POSTĘPOWANIU ADMINISTRACYJNYM

Zgodnie z Kodeksem postępowania administracyjnego, strona może działać przez pełnomocnika, chyba że charakter czynności wymaga jej osobistego działania. Pełnomocnictwa można udzielić osobie fizycznej posiadającej zdolność do czynności prawnych (art. 33 § 1 k.p.a.). Istnienie stosunku pełnomocnictwa musi zostać uzewnętrznione. Przy pierwszej, podejmowanej przez siebie czynności procesowej pełnomocnik powinien dołączyć do akt oryginał lub urzędowo poświadczony odpis pełnomocnictwa (art. 33 § 3 k.p.a.).

Podkreśla się, że dopiero z chwilą przedstawienia pełnomocnictwa podpisanego przez mocodawcę pełnomocnik wykazuje umocowanie do działania w postępowaniu, a organ ma możliwość zbadania prawidłowości i zakresu pełnomocnictwa. Trzeba zatem odróżnić stosunek pełnomocnictwa istniejący pomiędzy mocodawcą a pełnomocnikiem od ustanowienia pełnomocnika w postępowaniu (*por. m.in. wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z 15 czerwca 2016 r., sygn. VI SA/Wa 774/16*). Organ trzeba zawiadomić także o wypowiedzeniu pełnomocnictwa.

FORMA PEŁNOMOCNICTWA

Pełnomocnictwo powinno być udzielone na piśmie, w formie dokumentu elektronicznego lub zgłoszone do protokołu. Pełnomocnictwo w formie dokumentu elektronicznego powinno być

opatrzone kwalifikowanym podpisem elektronicznym, podpisem zaufanym albo podpisem osobistym.

CZŁONEK NAJBLIŻSZEJ RODZINY JAKO PEŁNOMOCNIK

W sprawach mniejszej wagi organ administracji publicznej może nie żądać pełnomocnictwa, jeśli pełnomocnikiem jest członek najbliższej rodziny lub domownik strony, a nie ma wątpliwości co do istnienia i zakresu upoważnienia do występowania w imieniu strony.

PRAWO POMOCY – PEŁNOMOCNIK Z URZĘDU W POSTĘPOWANIU SĄDOWOADMINISTRACYJNYM

Celem instytucji prawa pomocy jest zapewnienie osobom, których nie stać na opłacenie kosztów postępowań i kosztów pomocy prawnej, prawa dostępu do sądu oraz sprawiedliwego i rzetelnego rozpatrzenia ich spraw przez niezależny, niezawisły i bezstronny sąd (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP).

Przyznanie prawa pomocy w zakresie ustanowienia adwokata, radcy prawnego, doradcy podatkowego lub rzecznika patentowego dokonywane jest na wniosek strony, złożony przed wszczęciem postępowania lub w toku postępowania. Wniosek ten wolny jest od opłat sądowych, a przyznanie prawa pomocy przed lub w toku postępowania rozpoznawczego obejmuje także postępowanie egzekucyjne (art. 243 ustawy prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi).

Przyznanie bądź odmowa udzielenia prawa pomocy odbywa się w drodze postanowienia wydawanego przez sąd lub referendarza sądowego (art. 258 § 2 pkt 7 p.p.s.a.). Postanowienie takie wydawane jest na posiedzeniu niejawnym. Jest ono zaskarżalne w drodze zażalenia, a w przypadku wydania go przez referendarza – sprzeciwu.

Prawo pomocy może być przyznane w zakresie całkowitym lub częściowym. Prawo pomocy w zakresie całkowitym: obejmuje zwolnienie od kosztów sądowych oraz ustanowienie adwokata, radcy prawnego, doradcy podatkowego lub rzecznika patentowego. Prawo pomocy w zakresie częściowym: obejmuje zwolnienie tylko od opłat sądowych w całości lub w części albo tylko od wydatków albo od opłat sądowych i wydatków lub obejmuje tylko ustanowienie adwokata, radcy prawnego, doradcy podatkowego lub rzecznika patentowego.

PRZESŁANKI PRYZNANIA POMOCY PRAWNEJ W ZAKRESIE USTANOWIENIA PEŁNOMOCNIKA:

1. w zakresie całkowitym – gdy osoba ta wykaze, że nie jest w stanie ponieść jakichkolwiek kosztów postępowania;
2. w zakresie częściowym – gdy wykaze, że nie jest w stanie ponieść pełnych kosztów postępowania, bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny.

Osobie prawnej, a także innej jednostce organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej, prawo pomocy może być przyznane:

1. w zakresie całkowitym – gdy wykaze, że nie ma żadnych środków na poniesienie jakichkolwiek kosztów postępowania;

2. w zakresie częściowym – gdy wykaze, że nie ma dostatecznych środków na poniesienie pełnych kosztów postępowania.

Prawo pomocy nie przysługuje stronie w razie oczywistej bezzasadności jej skargi. Przyznanie prawa pomocy nie zwalnia strony od obowiązku zwrotu kosztów postępowania, jeżeli obowiązek taki wynika z innych przepisów.

Procedura ustanowienia pełnomocnika z urzędu jest trójetapowa. Pierwszy etap stanowi wniosek strony i decyzja sądu o przyznaniu prawa pomocy, drugi etap stanowi zwrócenie się przez sąd do właściwych organów samorządu o wyznaczenie konkretnej osoby jako pełnomocnika strony, której przyznano pomoc prawną, natomiast trzeci etap polega na wyznaczeniu pełnomocnika przez samorząd i powiadomieniu o tym sądu i wyznaczonego pełnomocnika.

COFNIĘCIE PRYZNANIA PRAWA POMOCY:

Przyznanie prawa pomocy może być cofnięte w całości lub w części, jeżeli się okaże, że okoliczności, na podstawie których je przyznano, nie istniały lub przestały istnieć.

WNIOSEK O PRYZNANIE PRAWA POMOCY

Wniosek o przyznanie prawa pomocy powinien zawierać oświadczenie strony obejmujące dokładne dane o stanie majątkowym i dochodach, a jeżeli wniosek składa osoba fizyczna, ponadto dokładne dane o stanie rodzinnym oraz oświadczenie strony o niezatrudnieniu lub niepozostawianiu w innym stosunku prawnym z adwokatem, radcą prawnym, doradcą podatkowym lub rzecznikiem patentowym.

Należy pamiętać, iż wyżej wymienione oświadczenia, składa się pod rygorem odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia, a także iż wniosek składa się na urzędowym formularzu według ustalonego wzoru.

Wniosek o przyznanie prawa pomocy oraz wniosek o przyznanie kosztów nieopłaconej pomocy prawnej składa się do właściwego wojewódzkiego sądu administracyjnego.

Autor: Rafał Kuźma – Radca Prawny